

St.
Peterbg

cum falsamenta obiecit sunt eorum sequens odorem puenit adibos ceterum item fixatiles
aut pasci satis & his sed & recentibus melius pascuntur iam & hilleculi modo capta & cum ma-
rus exiguisque gobio quisquis denique est incrementa minuti piscis maiorem alit si quando tam
hiemis seuitia non patitur eius generis escandari uel sordidi panis offe uel si quas sunt teporis poma
conculsa probentur ficus quidē uida semper obicitur eximia si sit ut betice numidique regionibus
largaceterum illud committi non debet & qd multa faciunt ut nihil prebeant quia semel & ipsos
etiam clausi diutius tolerare possint pūsi piscis dominici baris signatur cū ad piscatoris forum por-
tatus est macies indicat eum non esse libero maris captum sed de custodia elatum propter qd plurimū
pretio detrahitur atque huc uillatica pastiofi nem praesentia disputationis faciat ne in modico
uolumine delector fatigetur rediens uero sequenti exordio ad curā siluestrium pecorum cul-
tumque apium.

IUNI MODERATI COLUMELLE REI RUSTICAE
LIBER NONUS. DE UILLATICIS PASTIONIBUS AUIARIUS ET PISCA-
TOR. L. IUNI MODERATI COLUMELLE REI RUSTICAE. LIBER. X.
DE UILLATICIS PASTIONIBUS MACELLARIUS ET APIARIUS LIB. X
HAEC CONTINET.

I De uiuariis faciendis & includendis pecudibus feris II De apibus qd generant apium & quod ex
his optatum genus III Quales pabulationes & quistis pastionū aptus esse debeat IIII De sedibus
apium eligendis V De uis saluorū probandis quē admodū alui colobandis sint VI De comparari
dis apibus VII Quē admodū siluestria examina capiuntur VIII Quē admodū deruacula exami-
na pdeuntia obseruent & in albos condantur IX Quē admodū frequentandi sunt alui qui
exigua habent examinare media morbo laborantia apium X Quid quoque tepore faciant apes
& per anni tepora quid eorum curatores facere debeat XI De melle conficiendo & quē admodū aut
quando castrare debeat alui XII De cera faciendi.

UENIO NUNC AD TUTELAM PECUDUM SILUESTRIUM
apium educationem quas & ipsi publi siluine uillaticis pastiones iure
dixerim si quidem nos antiquis lepisculis capreisque ac subferis iuxta
uillā plerūque subiecta dominicis habitationibus ponebat uiuaria ut &
conspetus sui classa uenatio possidentis oblectaret & oculos & cum exegisset
usus popularū uel ut cella pmeretur. aptus quoque dabatur sed adhuc nostra memoria uel

Codex Sangermanensis Leninopolitanus Clas. Lat. F. v. 1 (S); fol. 94^v (8, 17, 14—
9, praef. 2).

Conbr

Taf. I

Åke Josephson, Die Columella-Handschriften (Uppsala Universitet Årsskrift
1955:8, Acta universitatis Upsaliensis, xx 1955) Taf. I

et lucas euanglā

testat̃ dicens. Quōquidē mul

ti conati sunt ordinare narrationē

rerū que innobis cōplete sunt. sicut tra

diderunt nobis. qui ab initio ipsi uiderunt

sermonē & ministrauerunt ei. & pseue

rantia usq; ad presens tempus monimenta

declarant. que aduersis auctorib; edita.

diuersarū heresium fuisse principia. ut est

illud iuxta egyptios. & thomā. & mathiam

& bartholomeū. duodecī quoq; apłorū. &

basilidis atq; apellis. ac reliquorū quos enu

merare longissimū est. cū hoc tantū inpsen

tiarū necesse sit dicere. existisse quosdā qui

sine spū & grā dī conati sunt. magis ordina

re narrationē. quā hystorie texere ueritatē.

Quib; iure potest illud ppheticū coaptari. ue

qui pphetant de corde suo. qui ambulant post

spīm suū. qui dicūt dicit dñs. & dñs non misit

eos. De quibus & saluator in euanglio iohannis

loquit̃. Om̃s qui ante me uenerunt. fures sunt

& latrones. Qui uenerunt. n̄ qui missi sunt. Ipse

enī ait. Veniebant. & ego n̄ mittebā eos. Inue

nientib; presūptio temeritatis. in missis obsequi

V

Mat. xliii.
Lec. cxxiii.Mat. xliii.
Lec. cxxvi.

Math. xlv. Sal.

canere ante te. sicut hypoerite faciunt in synagogis & in uicis. ut honorificentur ab hominibus; Amen dico uobis. receperunt mercedem suam. Te autem faciente elemosinam. nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. ut sit elemosina tua in abscondito. & pater tuus qui uidet in abscondito reddat tibi. Et cum oraueritis. nolite fieri hypoerite. qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare. ut uideantur ab hominibus; Amen dico uobis. receperunt mercedem suam. Tu autem cum oraueris. intra in cubiculum tuum. & clauso ostio tuo ora patrem tuum in abscondito. Et pater tuus qui uidet in abscondito reddet tibi. Orantes autem. nolite multum loqui sicut ethiopei. Putant enim. quod in multiloquio exaudiantur. Nolite assimulari eis. Scit enim pater uester. quid opus sit uobis. antequam petatis eum. Sic ergo uos orabitis. Pater noster qui es in celis sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. fiat uoluntas tua. sicut in celo & in terra. Panem nostrum super substantialem da nobis hodie. & dimitte nobis debita nostra sicut nos dimittimus debitoribus nostris. & ne nos inducas in temptationem. Sed libera nos a malo. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum. dimittet & uobis pater uester celestis delicta uestra. Si autem non dimiseritis hominibus. nec pater uester dimittet peccata uestra. Cum autem ieiunatis. nolite fieri sicut hypoerite tristes. Exterminant enim facies suas. ut pareant hominibus ieiunantes. Amen dico uobis. quia receperunt mercedem suam. Tu autem cum ieiunas. unge

celestis. eradicabit. Simite illos. cecisunt. ducescecorum.
 Cecus autem si ceco ducatum prester. ambo in foueam ca-
 dunt. Respondens autem petrus. dixit ei. E differe
 nobis parabolam istam. At ille dixit. Adhuc & uos
 sine intellectu estis. Non intelligitis. quia omne quod in
 os intrat in uentre uadit. & in secessum emittit. Que
 autem procedunt de ore de corde exeunt. & ea coinquant
 hominem. De corde enim exeunt cogitationes male. homi-
 cidia. adulteria. fornicationes. furta. falsa testimo-
 nia. blasphemie. Hec sunt que coinquant hominem.
 Non lotis autem manibus manducare. non coinqui-
 nat hominem. Et egressus inde. secessit in par-
 tes tyri & sydonis. Et ecce mulier chananica a fi-
 nibus illis egressa. clamauit dicens ei. Misere-
 mei domine fili dauid. filia mea male ademonio
 uexata. Qui non respondit ei uerbum. Et accedentes
 discipuli eius. rogabant eum dicentes. Dimitte eam.
 quia clamat post nos. Ipse autem respondens ait.
 Non sum missus. nisi ad oues que perierunt domus
 israel. At illa uenit. & adorauit eum dicens. Domine.
 adiuua me. Qui respondens ait. Non est bonum su-
 mere panem filiorum. & mittere canibus. At illa dixit.
 etiam domine. Nam & catelli edunt de micis. que ca-
 dunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens
 ihesus ait illi. O mulier. magna est fides tua. fiat tibi
 sicut uis. Et saluata est filia illius. ex illa hora.
 Et cum transisset inde ihesus. uenit secus mare ga-
 lilee. Et ascendens in montem sedebat ibi. Et acces-
 serunt ad eum turbe multe. habentes secum mu-
 tos. claudos. cecos. debiles. & alios multos. Et pro-
 iecerunt se ad pedes eius. & curauit eos. ita ut

Mat. clvi.
 Luc. lvi.

Mat. clvii.
 Mar. lxxii.

Mat. clviii.
 Luc. cxxvii.

Mat. clviii.
 Mar. lxxiii.

Mat. clx.
 Mar. cxxvii.

tem blasphemauerit in spm scō. non habet remissionē in eternū. sed reus erit eterni delicti. quō dicebant spiritū in mundū habet.

Et ueniunt mater eius & frēs. & foris stantes miserunt ad eū uocantes eum. & sedebat circa eum turba. & dicunt ei. ecce mater tua & frēs tui. foris querunt te. Et respondens eis ait. Quę est mater mea & frēs mei. Et circumspiciens eos qui in circuitu eius sedebant. ait. ecce mater mea. & frēs mei. Qui enī fecerit uoluntatem dī. hic mī frater & soror mea & mater est. Et iterū cepit docere ad mare. & congregata est ad eum turba multa. ita ut in nauum ascendens sederet in mari. & omnis turba circa mare sup terrā erat. & docebat illos in parabolis multa. & dicebat illis in doctrina sua. Audi te. ecce exiit seminans ad seminandū. Et dum seminat. aliud cecidit circa uia. & uenerunt uolueres. & comederunt illud. Aliud uero cecidit sup petrosa. ubi non habuit terrā multā. & statim exortum est. quō non habebat altitudinem terre. & quando exortus est sol exstiauit. & eo qđ non haberet radicem. exaruit. Et aliud cecidit in spinas. & ascenderunt spine. & suffocauerunt illud. & fructū non dedit. Et aliud cecidit in terrā bonā. & dabat fructū ascendente & crescente. & afferebat unū triginta. & unū sexaginta. & unū centū. & dicebat. Qui habet aures audiendi. audiat. Et cū esset singularis. interrogauerunt eū hi qui cū eo erant duodecim parabolā. & dicebat eis. Vobis datū est scire mysterium regni dei.

III

Mat. xxix.
Math. cxxx.
Luc. lxxii.

Mat. xxxvi.
Math. cxxxi.
Luc. lxxvi.

nemo est qui relinquit domū. aut parentes aut
frēs. aut uxore aut filios propt̄ regnū dī. &
non recipiat multo plura in hoc tempore. & in
sclo uenturo uitam eternā.

Mat. ^{xx}cxviii.
mar. cxi.

XVII

Assumpsit autē ihs duodecī. & ait illis. Ecce
ascendimus hierosolymā. & consumabuntur
omīa quę scripta sunt p̄ prophetas de filio
hominis. Tradetur enī gentib; & illudetur. &
flagellabit̄ & conspuetur. Et postquā flagella
uerint occident eū. & die tertia resurget. Et ipsi
nichil horū intellexerunt. Et erat uerbū istud
absconditū ab eis. & non intelligebant quę dice
bant. factū est autē cum appropinquaret hieri
cho. cecus quidā sedebat secus uīā mendicans.
Et cū audiret turbam pretereuntē. interroga
bat qd̄ hoc esset. Dixerunt autē ei. qd̄ ihs nazā
renus transiret. Et elamauit dicens. ihu fili dauid.
miserere mei. Et q̄ p̄ibant. increpabant eū ut taceret.
Ipse ū. multo magis elamabat. Fili dauid. miserere mei.
Stans autē ihs. iussit illū adduci ad se. Et cū adpro
pinquasset. interrogauit illū dicens. Qd̄ tibi uis fa
ciam. At ille dixit. Dñe. ut uideā. Et ihs dixit illi.
Respice. fides tua te saluum fecit. Et confestim ui
dit. & seq̄bat̄ illū. magnificans dñm. Et omīs plebs ut uidit
dedit laudē dō. **E**t ingressus p̄ambulabat hiericho.
Et ecce uir nomine Zacheus. & hic erat princeps.
publicanorū. & ipse diues. Et querebat uidere
ihm quis esset. & non poterat pre turba. quia
statura pusillus erat. Et precurrens ascendit in
arbore sycomorū. ut uideret illū. quia inde

Lvc. ccxxii.
Mat. ^{xx}ccj.
mar. cxii.

Lvc. ccxxiii. Sol.

Lvc. ccxxiiii.
Mat. ccv.
mar. cxvi.

Lvc. ccxxv. Sol.

cos in ueritate. ¶ sq. Intrauit ipse & discipuli ei.

Fer̃ iiii. scđm luc. cap̃ xciii. Accedentes discipuli
ad iħm dixerūt illi. ¶ sq. Et saturati sunt.

Vnde sup̃ scđm luc. cap̃ cxlviii. Dixit iħc d. s.
Cum inducerent in synagogas & ad magistra-
tus. ¶ sq. Et non est in dñm diues.

Ebd̃ ii. scđm luc. cap̃ clxxxvi. Erant adppin-
quantēs ad iħm peccatores. ¶ sq. Gaudiū erit
in celo sup̃ uno peccatore penitentia agentē.

Fer̃ vi. scđm luc. cap̃ ccxlii. Accesserunt ad iħm
quidā saduceorū qui negant esse resurrec-
tionē. ¶ sq. Non audebant eū amplius interro-

Sabb̃ scđm luc. cap̃ lxxxv. Venit ad iħm gar-
tur cui nom̃ erat iayrus. ¶ sq. Quib; preceptu
ne alicui dicerent qđ factū erat.

Ebd̃ ii. p̃ pentecostē. scđm luc. cap̃ cxv. Dixit
iħc turbis phariseorū parabolā hanc. Homo qui
dam erat diues. ¶ sq. Resurrexerit credent.

Die xviii. mensis iñ. nat̃ scōr̃ marci & mar-
celliani scđm loh. cap̃ cxxxiii. Dix̃ iħc d. s.
Hoc est preceptū meū. ¶ sq. In nomine meo det v.

Oie xviii. mensis iñ. nat̃ scōr̃ Geruasii & Pro-
tasii. scđm marc. cap̃ cxxxvii. Egreďiente iħv
de templo. ¶ sq. In finē hic saluus erit.

Fer̃ iiii. scđm math. cap̃ xxxiii. Dixit iħc disc̃
suis. Nolite putare quia ueni soluere legē. ¶ sq.
Hic magnus uocabit̃ in regno celoz.

Fer̃ vi. scđm lucā. cap̃ cxvii. Dix̃ iħc disc̃p̃
suis. Impossibile ē. ut non ueniant scandala.

hæc ciuitates om̃s. ⁊ sq: Curarent om̃em languorẽ
& omnem infirmitatem.

In letania tẽpore belli. Sedm̃ lucã. cap̃t̃ cl. Dixit
ih̃c discip̃lis suis. Nolite solliciti esse. ⁊ sq: Et hæc
omnia aditientur uobis.

In die belli. Sedm̃ math̃m. cap̃t̃ ccxlii. Accesserũt
ad ih̃m discip̃li secreto dicentes. ⁊ sq: In finem
hic saluus erit.

In aduentu iudicũ. Sedm̃ lucã. cap̃t̃ ccxviii.
Interrogauit ih̃m quidã princeps dicens. Magis
ter bone. ⁊ sq: In sc̃lo & in futuro uitã eternã.

Contra iudices male agentes. Sedm̃ lucam. cap̃t̃
ccxiii. Dicebat ih̃c discip̃lis suis parabolã hanc.
Quo oportet semp̃ orare. ⁊ sq: Dico autẽ uobis
quia cito faciet uindictã illorũ.

Contra ep̃os male agentes. Sedm̃ math̃m. cap̃t̃
lii. Dixit ih̃c disc̃p̃lis suis. Om̃ia q̃ querũq; uultis
ut faciant uobis homines. ⁊ sq: Et pauci sunt
qui inueniunt eam.

Approficiscendum itinere. Sedm̃ math̃m. cap̃t̃
lxxxii. Dixit ih̃c discip̃lis suis. Euntes p̃dicare
dicentes. quia appropinquauit regnũ celorũ. ⁊ sq:
In diẽm iudicũ. quam illi ciuitati.

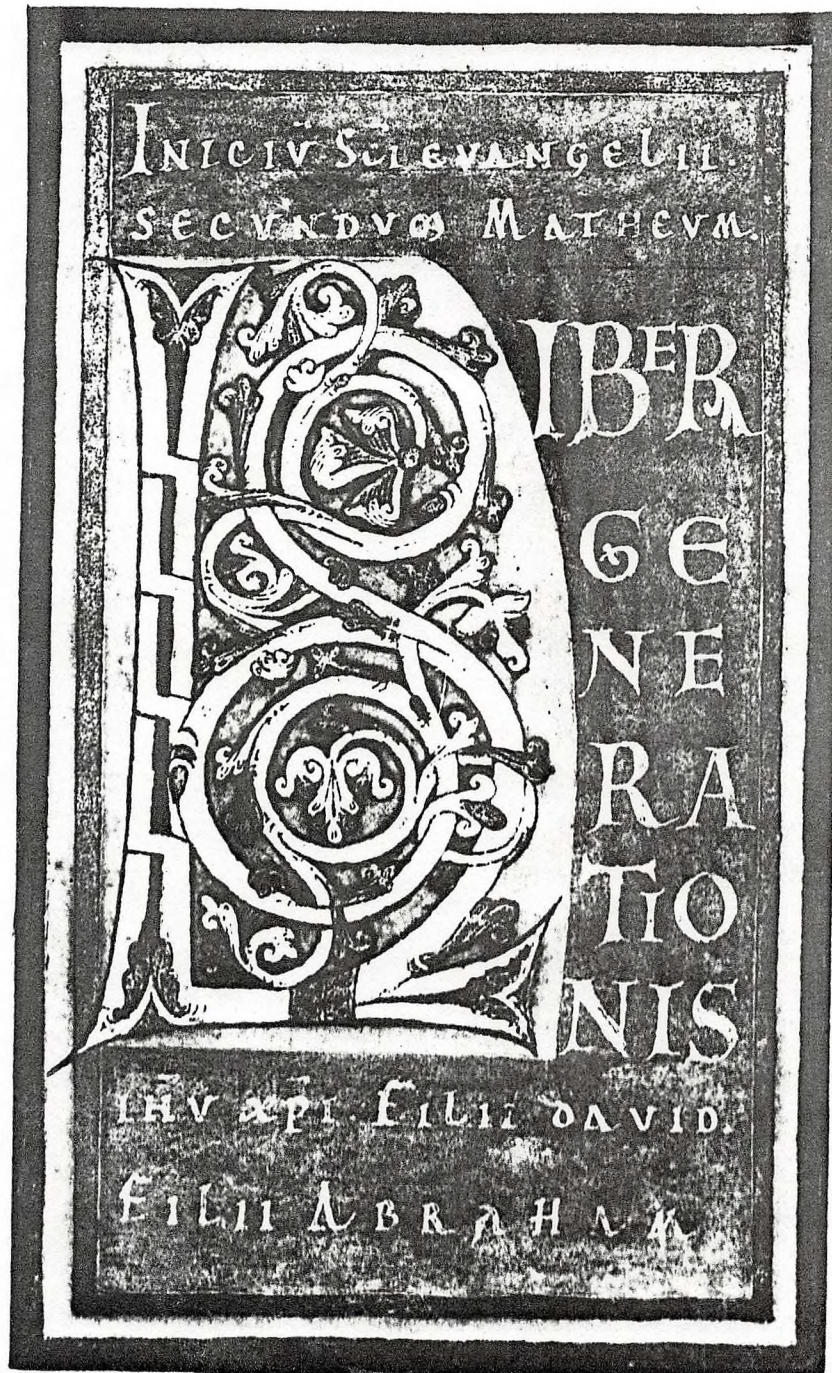
In eo euang̃l̃m. Sedm̃ lucã. cap̃t̃ cxviii. Dixit ih̃c
discip̃lis suis. Ecce ego mitto uos. ⁊ sq: Remissius
erit illi quidẽ ciuitati.

No missã uotiua. Sedm̃ marcũ. cap̃t̃ cxxxvi.
Sedens ih̃c contra galophylaciũ. ⁊ sq: Omnia
quę habuit misit totum uictũ suum.

Canones euangliorū ammonius **YSIACORVS.**
 alexandrie prim⁹ excogitauit quē postea
 cusebi⁹ cesariensis secutus. plen⁹ cōposuit. Qui ideo
 facti sūt. ut p̄ eos inuenire. & scire possent. q̄ reliquorū
 euanglistarū similia aut p̄pria dixerūt. Sunt autē
 numero .x. Quorū prim⁹ continet numeros. in q̄b. iiii.
 eadē dixerūt. Mathe⁹. Marc⁹. Lucas. Ioh̄es. Scd⁹ in q̄b;
 iii. Matheus. Marc⁹. Lucas. Tercius in quib; ii.
 Matheus. Lucas. & ioh̄es. Quart⁹ in q̄b; tres. Matheus.
 Marcus. & ioh̄es. Quint⁹ in q̄b; duo. Mathe⁹. Lucas. Sext⁹
 in quib; duo. Mathe⁹. Marc⁹. Septim⁹ in q̄b; duo. Mathe⁹.
 Ioh̄es. Octauus in quib; duo. Lucas. Marcus. Nonus in q̄b;
 duo. Lucas. Ioh̄es. Decimus in quib; singlī eorū p̄pria
 quedā dixerūt. Quorū explicatio hec ē. P̄ singulos h̄
 euanglistas. numer⁹ quidā capitulis affixus adiacet.
 quib; numeris subdita est era quedā minio nota
 ta. quē indicat in quoto canone. posit⁹ sit numer⁹
 cui subiecta est aera. Vbi gr̄a. si ē era. i. iᵑmo cano
 ne. Si. ii. in scdō. Si. iii. in t̄cio. Et sic p̄ ordinē adde
 cum puenies. Si q̄ apto q̄libet euanglio. placuerit
 scire q̄ reliq̄ euanglistarū similia dixerūt. assumens
 adiacentē numerū capituli. & req̄res ipsū numerū.
 in suo canone quē indicat. ibiq; inuenies. q̄ & quid
 dixerūt. & ita demū in corpore inquisita loca quē
 ex ipsis numeris indicant. p̄ singula euanglia. de
 eisdem dixisse inuenies.

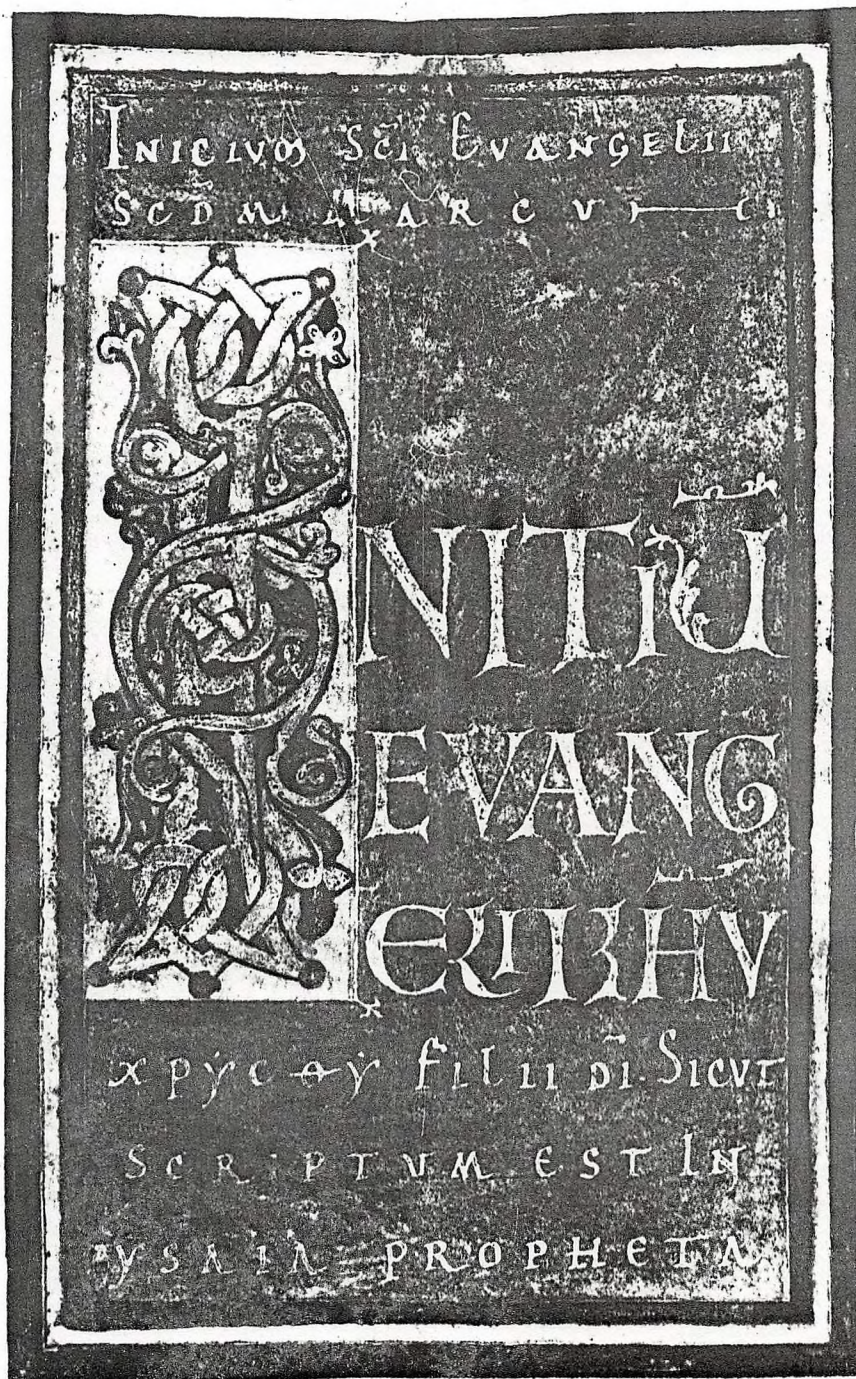
ET IVCAS EVANGELIA
testat^r dicens. Quòquidē mul
ti conati sunt ordinare narratiōnē
rerū que in nobis cōplete sunt. sicut tra
diderunt nobis. qui ab initio ipsi uiderunt
sermonē & ministrauerunt ea. & perseue
rantia usq; ad presens tempus monumenta
declarant. que aduersis auctorib; edita.
diuersarū heresium fuere principia. ut est
illud iuxta egyptios. & thomā. & marthiam
& bartholomeū. duodeci quoq; aplōrū. &
basilidis atq; apellis. ac reliquorū quos enu
merare longissimū est. cū hoc tantū in p̄sen
tiarū necesse sit dicere. exstasse quosdā qui
sine spū & grā dī conati sunt. magis ordina
re narrationē. quā hystorie texere ueritatē.
Quib; iure potest illud p̄phetici coaptari. ut
qui p̄phetant de corde suo. qui ambulant post
sp̄m suū. qui dicūt dicit dñs. & dñs non misit
eos. De quibus & saluator in euangelio iohannis
loquit. Om̄s qui ante me uenerunt. fures sunt
& latrones. Qui uenerunt. n̄ qui missi sunt. Ipse
enī ait. Veniebant. & ego n̄ mittebā eos. Inue
nientib; presūptio temeritatis. in missis obsequi

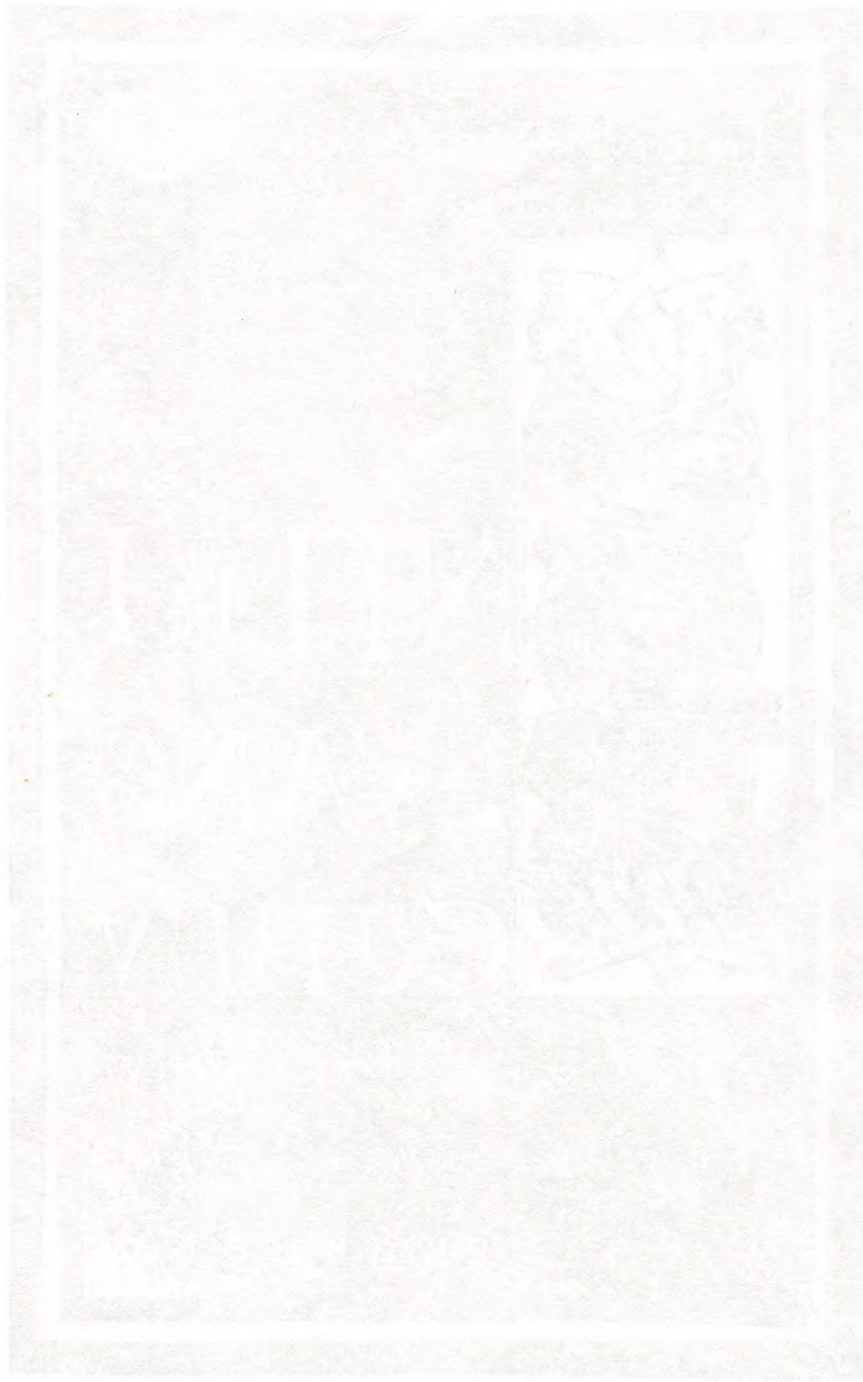
Matth. i.
Luc. xiii.
Ioh. i.

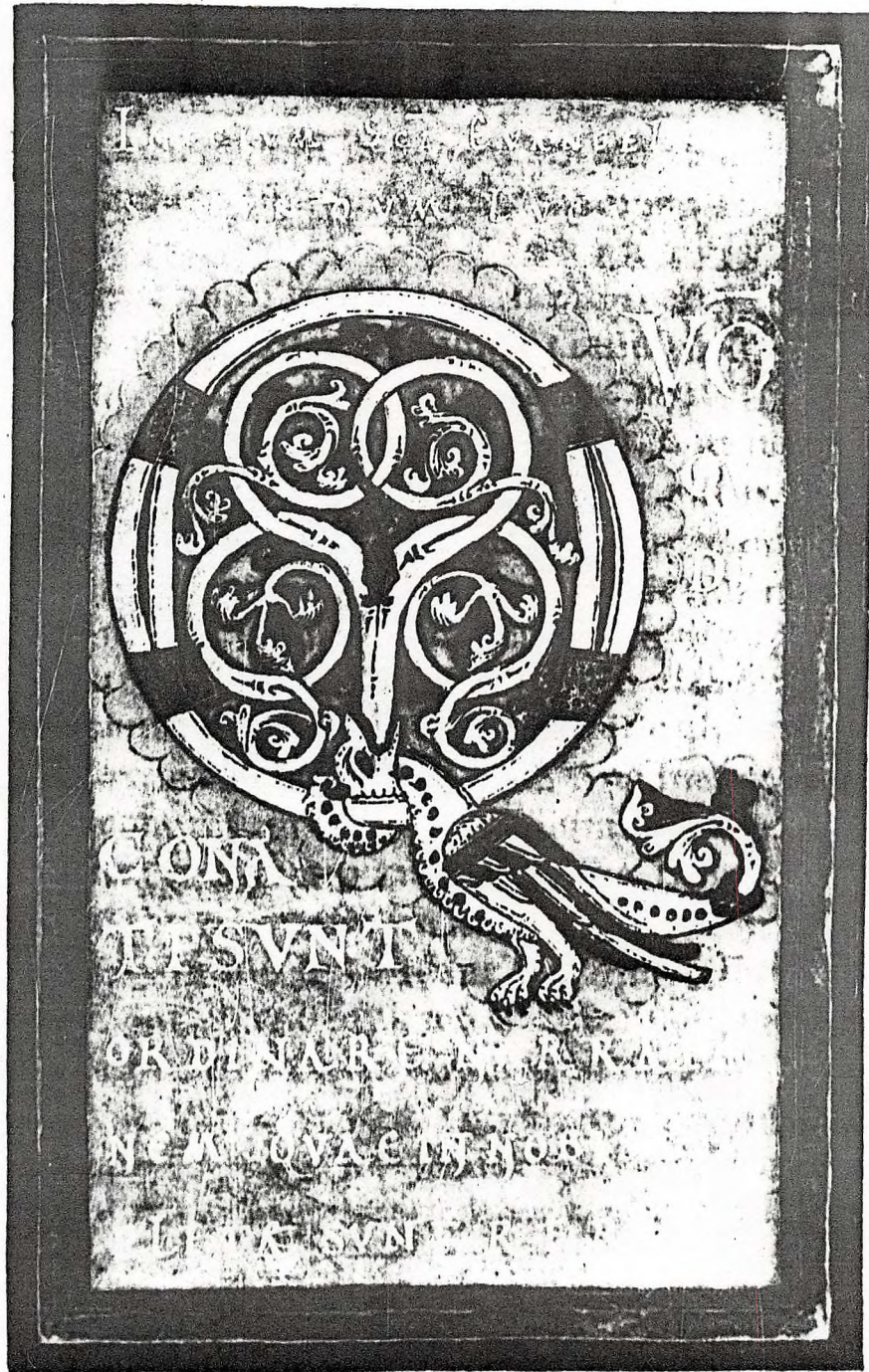
[Nackeprang], Greek + Latin Ass. Illuminated Mn. (1921)

mar. i
Matth. c. iii.
Luc. lxx.

[Nadepuang], Greek & Latin Illuminated Mn. ... (1921)

[Nadkeprang], Greek + Latin Illuminated Mss. ... (1921)

TERCIO. H. Dñs svo. Romanorū Impri Avg. BENZO
DIGNA EPS. CORDE. ORB. OFFICE. FIDELISSIMVS. DIRIGIT HUNC
LIBRŪ. QVOPPELLIT OMNE PERICLV. DE MEDIO GENTIS. REGI
SERVIRE VOLENTIS; CAP. 1.

SERVIRE VOLENTIS; CAP. 1.
ORATIVM qđ uirorū nulla forte notio . superiti
 litterarū torpuissent otio . defuisse exēplorū
 aurea memoria . nisi eos ppalassē aliqua hystoria .
 os yses iubente dō scripsit mundi fabricā . alii scribē dixer
 herorū pslapū . qđ p̄grina fē parata asiā & affricā . heu ropā
 his iungentes fecerū monarchiā . Roma dehinc exaltat
 ei q; imperiū . cuius p̄ses scripsit orbē obtributū regiū .
 caput mundi ē uocata p̄ magnū tyberū . multis plantis
 qđ adaux publicū pomeriū . Cesarū uirib; armis belloy
 frequentia . subiugauit totū mundū romana potentia .
 cuncta redigens sub lege . sub obediētia . pax ubiq;
 p̄pes salus . opum affluentia . Sicubi forte surgebat
 nocua sedicio . ut in celis ē exorta in rerū uitio . p̄tinus
 suffocabat romano iudicio . tunc humanitas uocabat
 omī graui uicio . H egesippus doctus scriba descripsit
 p̄saue . qđ fecit uespasianū traduci iudaicę . qđ male tractauer
 fabrū hui⁹ scđ . serui gentib; fē dati lactentes & uetuli .
 I tlib; pontificat & plures hystorię . n̄ tacent de cōstantino
 qđ sit uir memorie . quē amant speciali dī p̄uilegio .
 nā crux eū aggregauit celesti collegio . C osdroe tulit

fol. 2^r

87%

consistit ante matris ihu xpi solum . in honore
saluatoris condidit coenobium .

A b heuincis quos timebant infernales lamie . sunt
erecta di templa regum Alem . amic . phoc templa
sunt in pace regum scē amic .

h is exemplis eruditus cesar inuictissimus . templa struit
clerum nutrit . ut pater pūssimus . reddat ei dignas
uices . inspector altissimus .

N on tamen debet augustinus semp templa struere . sed
minantib; ruinam clementē occurrere . in miseria
conlapsis p̄cipiat surgere .

I n penurie ruina laurentius uoluntur . si p̄te cesar
auguste . a pressura tollant . om̄s nexūs q̄e stringit
pleuram soluntur .

CESAR HONOR REGV . CESAR DISCRETIO LEGV .

TEROGO p̄ xpm . LEGE LIBV EVHONTV ISTVM .

QV̄E TIBI SERVŪ EGO . ERO CVRŪV CORPORE BENZO

NĀ PLVS QVĀ VELLVS COLCHI VALET ISTE LIBELLVS .

CVIVS ERAT VELLVS . EUBAT POSSESSIO TELLVS .

HIC TIBI SERVABIT TERRAM CELOQ; LOCABIT .

Q uā mysteriū uelleris . n̄ satis patet uniuersis . ad resolutionē
huius rei . imploranda ē m̄ia redēptoris n̄ri dī . Q̄ obscura
illumina . & in uirtute brachii sui . inimicos cesaris
cotidie fulminat . I p̄se enī pius plastes . pioseph

120 v

110 %
Auschnitt

Taliter infit Sicut dicor Et tua culpa .
 Qui male facta . Credis inulta . Nam tibi rerum
 Largior usus . Tu quoque iuris . Hos inabusus .
 Plura reponis . Sicutus inarta . Quae tibi tollae .
 Tertia parca . Ergo quod hora Dat tibi praesens .
 Utter prudens . Utter demens Non retro linguas
 Quod dare debes Et male fidus Forsitan heres .
 Sed quod habundat . Ite quoque dante . Summihi credis .
 Vadat inante . Sum tibi parua . Sum tibi curta .
 Sic iubet auctor . Quae bene iuncta . Longat & artat .
 Tempora cuncta . Ergo magistra . Sit tibi uita .
 Praecursorum . Rex bone regum Gemma priorum .
 Nos regere . serua . Philosophando . Et miserorum .
 Dampna lauando . In quibus unus . Nomine benzo .
 Teperit orex . Poplite flexo . Ut sua curans .
 Vulnera tangas . Atque luporum Gutture frangas .
 Sic faciendo Ibis ad illum . Quis pie nutrit .
 Quaeque pusillum ; cāp. iii . Divo henrico

Dō nō dem omēs honorē CESARI AVGVSTO .
 Regiam . qui HENRICO . regimagno contulit
 uictoriam . atque sibi aduersantes conūtit inscoriā .
 Teplastes auentre matris dignatur . ptegere . ipso

Sicut ubiq. decor. philosophare precor.
 Librorum cura referantur sepe futura,
 Per quos clausa patet nocte dieq. ualent.
 Sunt enim libri. defensio firma periculi.
 Accedant timidi. mox fuerint rigidi,
 Littera dando uiam. pducit adusq. sophiam,
 Scia sophia notat. quicquid hydra rotat,
 Ipsa tenet celum. nimirum mirabile uelum,
 Et causas rerum. ponderat ante deum.
 Infacie diue. sunt palme sunt et oliue,
 Balsama thuris hodor. floris ibiq. color.
 Ergo patrum gestas. meditare nostra potestas.
 Et studeat libris. fulserit inde nimis. CAP. IIII.

VIVINCAS CEDAR PRESTET D^S OPTIME CESAR

DIVO HENRICO. Romanorum imperi auguste,
 Cencies triumphatori. subrege regum iudice iusto,
 Albenis. Benzo. fidelis et super fidelis. Laudate
 dominum deculis, Merito debemus laudare deum.
 qui christo suo HENRICO. semper de hostibus predicabile
 concecit trophaeum. Sit nomen eius benedictum
 in secula. quid ex nam sui christi HENRICI. sua
 sustentat dextera. Vere completa est scriptura.

Uppsala

Hedlund, kat. d. dat. hr. in let.
 Hedlund 1600 in Silvedu 1

17. Hedlund, Kat. d. datierten Hs. in lat. Schrift von 1600 in
Schweden 1,1 (1977)

KATALOG

C 93 (Echternach, Luxemburg) (1051–1056)

Evangeliar.

Perg., 159 ff., einsp., ca. 38×28, Schriftspiegel ca. 26×17, 30–31 Zeilen. Prachthandschrift mit ganzseitigen Miniaturen und zahlreichen figuralen und goldenen Initialen.

Datierung: Kaiser Heinrich III († 1056) liess das Evangeliar für das kaiserliche Stift zu Goslar machen. (Nach 1051, S. Nordenfalk.)

Vorbesitzer: Das Buch befand sich bis zum dreissigjährigen Krieg in Goslar. Im 18. Jh. gehörte es dem schwedischen Diplomaten und Buchsammler Gustaf Celsing. Im J. 1806 bekam es die UUB aus dem Nachlass seines Sohnes. Wie es von Goslar in die Familie Celsing gekommen ist, wissen wir nicht mit Sicherheit.

Lit.: Am wichtigsten Carl Nordenfalk, *Codex Caesareus Upsaliensis. An Echternach Gospel-Book of the Eleventh Century*, Stockholm 1971. Faksimile-Ausgabe: *Codex Caesareus Upsaliensis. A Facsimile Edition of an Echternach Gospel-Book of the Eleventh Century*, published in 1971 for the 350th Anniversary of the University Library of Uppsala (Stockholm 1971). Rez. von Nordenfalks Arbeit von H. Schnitzler in *Kunst-Chronik* 25 (1972, 11. Nov.), S. 370 ff.

Abbildung 1 (fol. 153^v).

C 88 (Italien) (1085–89)

BENZO ALBENSIS: *Ad Heinricum imperatorem libri VII.*

24,7 x 16,2 cm
Perg., 1+121+1 ff., einsp., 25×16, Schriftspiegel meist ca. 18,5×10,5, 22 Zeilen. Rote Überschriften und Initialen. Eine Hand.

¹ Die ehemalige Franziskanerbibliothek zu Stockholm und die Tätigkeit des berühmten Franziskaners Kanutus Johannis wird von I. Collijn ausführlich geschildert in dem hier oft zitierten Aufsatz *Franciskanernas bibliotek på Gråmunkeholmen i Stockholm*, NTBB 4 (1917), S. 100–171.

Datierung, Schreibername: Nach H. Lehmgrübner, *Benzo von Alba, sein Leben und seine Schrift*, der sog. *Panegyricus* (Diss., Berlin 1886), ist der Codex ein Autograph des Benzo von Alba, angefertigt in den Jahren 1085–89, Benzo sei nicht Deutscher, sondern Unteritaliener gewesen, wenn auch schon als junger Kleriker nach Deutschland an den Hof gekommen.

Vorbesitzer: Johannes Trithemius († 1516), vgl. zu C IV, S. 55.

Lit.: H. Lehmgrübner o. a. A.; A. Nelson, *Benzo Albensis und Johannes Trithemius*, NTBB 20 (1933), S. 13 ff.

Abbildung 2 (fol. 6^v).

C 250 (England) (12. Jh.)

HIERONYMUS: *Commentarius in Ecclesiasten*. (Anon.) *Vita sanctorum undecim milium virginum in Colonia*. CASSIODORUS: *De anima*. MARTINUS DE BRACARA: *De formula honestae vitae*. PATRICIUS: *De tribus habitaculis*. Die Hs. ist defekt am Ende.

Perg., 95 ff., zweisp., 22×15, Schriftspiegel ca. 17×11, 25–29 Zeilen. Spärliche rote Initialen (und eine grüne), rote Überschriften. Mehrere Hände.

Schreibername: Fol. 61ra *Explicit liber ecclesiasticus. Simon me scripsit habete illum in oracionibus vestris*. Fol. 61rb Abschrift der Schlusschrift von anderer Hand.

Vorbesitzer: Fol. 1^r unten, fast getilgt: *Iste liber est ecclesie sancte crucis in castallo ...* (Kastellekloster, Kungälv, unweit Göteborg). Im Einband waren früher als Spiegelblätter die zwei Hälften eines gedruckten Ablassbriefes eingeklebt; dieser Brief ist jetzt herausgelöst und zur Drucksammlung geführt. Auf der Rückseite des Blattes findet sich folgende Notiz: *Hunc librum emit frater kanutus johannis quondam gardianus stokholmensis lundis a fratre johanne kath custode lundensi item ad vsum librerie stokholmensis deputatum per eundem* (nach Collijn)¹.

cunctis ubiq. decor. phylosophare precor,
 Librorum cura. referantur sepe futura,
 Per quos clausa patent. nocte dieq; ualent,
 Sunt ueni libri. defensio firma p'icli.
 Accedant timidi. mox fuerint rigidi,
 Littera dando uiam. p'ducit adusq; sophyam,
 Scia sophya notat. quicqd hydra rotat,
 Ipsa tenet celum. nimium mirabile uelum,
 Et causas rerum. ponderat ante dñm,
 In facie diue. sunt palme sunt & oliue,
 Balsama thuris odor. floris ibiq; color,
 Ergo patrum gestas. meditetur nra potestas,
 Et studeat libris. fulserit inde nimis. CÁP. IIII.

VIVINCAS CEDAR PRESTET D'S OPTIME CESAR

DIVO HENRICO. Romanorum impri augustus,

Cencies triumphatori. subrege regum iudice iusto,

Albensis. Benzo. fidelis & sup'fidelis. Laudate

dñm decelis. Merito debemus laudare dñm.

qui xpo suo HENRICO. sep' de hostib. p'dicabile

concedit trophæum. Sit nomen eius benedictum

in secula. quid dextram sui xpi HENRICI. sua

sustentat dextera. Vere completa est scriptura.

Uppsala

M. Hedlund, Katalog d. datierten Hss. in lat.
 Schrift vor 1600 in Schweden 1

ONCEDE NOS QS

omps ds. ad beatam MARIE
semp uirginis gaudia eterna
pungere. de cuius assumpti
one ueneranda tribuis nos

annua sollemnitate gaudere. **¶ SECR.**

Altari tuo dñe sup imposita munera gra
tanter offerimus. que maiestati tue beate
Marie semp uirginis intercessio ita reddat
accepta ut tuam nobis iusticiam efficias
eē placatam. **¶**

¶ **ET** te in ueneratione scārv
uirginum exultantib; animis laudare.
benedicere. & p̄dicare. Inter quas inteme
rata dī genitrix uirgo Maria. cuius assū
ptionis diem annualem celebramus glori
osa refulsit. Que & unigenitum tuum scī
sp̄s obumbratione concepit. & uirginitatis
gloria p̄manente. huic mundo lumen eter
num effudit. ih̄m xp̄m dñm nr̄m. Et ideo

Mense celestis participes effecti. implo
ramus clementiam tuam dñe ds nr̄. ut
qui festa dī genitricis colimus. a malis om

nib. eius intercessionib. liberem. Fe

Subueniat dñe plebi tue di genitricis oratio. quam & si p conditione carnis migrasse cognoscimus. in celesti gl'a apud te p nobis orare sentiamus. Fe

TERATA. Oci scti LAURENTII

scituitate beati Laurentii dñe natalicia ueneramur. que in celesti beatitudi ne fulgere nouimus sempiterna. Fe

Beati Laurentii martyris honorabilem passionem munerib. geminatis dñe exequimur. que licet ppriis sit memoranda principiis. indefinenter tamen pmanet gloriosa. Fe

Sollemnis nobis intercessio beati Laurentii martyris qd dñe pftet auxilium. ut celestis mens participatio quam sumpsimus. tribuat eccle tue recensitam leticiam. Fe

ET TU E ECCLESIA TUA Dñs

L beati Agapiti martyris tui confisa suffragiis. atq. eius pcib. gloriosis & deuota pmaneat exsecuta consistat. Fe

1.
REGIS HEINRICO SVPLASTRA SEDENTIS AMICO.

LECTORE SVCCENSO. VITA CV VINCIERE BEATO.

Audiat augustus que pfert n̄ homo iustus.
Sed magis peccator fidei tamen altitator.

Per quā fit fortis. ridendo pericula mortis.

Sol uelut in celis ita fulget ubiq; fidelis.

Hanc fidei lumen penetrat celeste cacumen.

Quisq; cor aptet ei quos it hymago dei.

O QVANTVM est in rebus; mane. cui occurrēdū
ē pederemptum & plane. Sic enim uictoria de
celo administrat. sic stulticia sapientie subingat.
Si plus solito crebrescunt scandala. nemo miret.
quia instant dies nouissimi. sup harenā maris
creunt peditissimi. Quib; redactis in fauillā. grās
agas ei ocellar qui te custodiunt tanquā oculi
pupillā. Laborandū ē dū uiuit. quia homo ad
labore natus ē. Vita quidē nil dedit mortalib;
sine magno labore. Neq; enī uescim̄ pane nisi
inuultus sudore. Quid cure. Tantū ut uetrici
lano ponat. floccipendit caro quot plagis affici
at. Apud cannas urbē apulie oppugnabat han
nibal romuleos cū ineffabili mortaliū multi
tudinē. Scipio consul romanus. habens faciē eun
tis ad uersus cartagine deorsit nauigiv.
incantis supueniens urbē inuasit. cāq; captis ciuib;
solo equauit. Q. deleta facta ē roma eternalit̄ leta.

Bibliotheca Episcopalis

anno 1717.

De infectis ſu penes cannaſ ea erat mentio. qđ abo
litio cartaginſ fuit eoꝝ redemptio. Victoria demq;
facit extrigena diuū. i de mortuo uiuū. De talib;
i q̄lib; ſcribit̃. uerū uno relicto alī assumit̃. Hī p̄p̄t
aliud ſcripti ſt. Galba. i Uitelluſ. q̄ uelut cýbalū tm.
mens deder̃ iutile ſonū. n̄ ut ſciam̄ rep̄bare malū
reſigere bonū. Ideoq; ſc̄s auguſtin⁹ monet de fortu
niſ rerū caſib; plureſ libroſ a plurib; fieri. quatenuſ
p̄ eoꝝ exemplaria emergentiū cauſarū ſententię con
ſultiuſ poſſint diſſiniri. Ea p̄p̄t ſt B E H X O ſcribens
dedm̄ ſui impatoris H E I N R I C I triumphis. ſiue
de alioꝝ regū actionib; multis uenerant porrigit
ei porrigit hec pauca quē admodū ē porrectū
xp̄icolis panteon ac eſare foca. Vt i hiſcū preſulib;
i capellanis dieb; ac noctib; meditet̃. i de rei publice
negociis. qđ potiſſimū fieri debeat deliberet̃. Precor
etiam maiestate dñi mei. he i H R I C I impatoris
imperatoꝝ. ut hunc libellū in hereditate relinquat
filiiſ filioꝝ. quatenuſ in eo in deſinent uideant mo
nimenta patrū ſuorū. Co preſtante q̄ uiuit &
regnat in ſecula ſeculoꝝ. A M E H.